

Za ravnopravnost slovenščine in za nadsodišče v Ljubljani.

V pravdi Ivana G., posestnika iz Vodic, tožitelja proti Ivanu M. ter njegovi ženi Frančiški M. iz Tacna, toženima radi 2514 gld. 28 kr. je bila vsled priziva tožitelja in prvo-toženca proti sodbi c. kr. deželnega sodišča ljubljanskega z dne 21. aprila 1898 opr. št. Cg. I. 41.98, določena ustna prizivna razprava na c. kr. višjem deželnem sodišči v Gradcu na dan 23. junija t. l. Ko sta tu zastopnika strank, odvetnika gg. dr. V. Krisper in dr. Fr. Stor iz Ljubljane predlagala, da naj se prizivna razprava vrši s slovenskim jezikom, je to najprej senatni predsednik in potem sam senat s sklepom odklonil.

Ta sklep je obudil splošno zanimanje in posebno reakcijo mej slovenskimi pravo-zastopniki ter v slovenskem narodu v obče. Dolžnost nam je, predno moremo kaj natančnejšega o povodu in razvoju tega jezikovnega spora poročati, da beležimo pojave, katere je omenjeni sklep dosedaj povzročil.

I.

Dne 6. julija t. l. so slovenski in istrsko-hrvatski državni poslanci na svojem sestanku v Ljubljani po nasvetu I. podpredsednika poslanske zbornice g. dr. Ferjančiča odposlali g. ministru za pravosodje pl. Ruber-u nastopno peticijo:

Vaša prevzvišenost!

Glede rabe slovenskega jezika pri c. kr. višjem dež. sodišči v Gradcu je to dne 23. junija t. l. povodom neke razprave storilo sklep, kateri sili podpisane državne poslance kakor poklicane zastopnike narodnih interesov slovenskega naroda izreči se o njem takoj, ne čakaje otvoritve državnega zbora ter svoj nazor o njem sporočiti visoki c. kr. vladi.

V zadevnem pravnem sporu sta obe stranki pri c. kr. deželnem sodišči v Ljubljani v slovenskem jeziku razpravljali, se je v tem jeziku sestavil razpravni zapisnik in v tem jeziku izrekla rabsodba.

Proti razsodbi je bil s slovenskimi spisi podan priziv na c. kr. višje deželno sodišče v Gradcu. To je odredilo prizivno razpravo, toda o tem obvestilo stranke z nemškimi dopisi. Stranke so te dopise vrnile in so zahtevale slovenska obvestila. C. kr. višje deželno sodišče je temu ugodilo in poslalo strankam slovenske intimatne. Še pred prizivno razpravo je jedna stranka v svrhu dokaza svoje stvari vložila slovenski spis, kateri je c. kr. višje deželno sodišče zopet rešilo v nemškem jeziku. To rešitev je c. kr. višje deželno sodišče poslalo c. kr. dež. sodišču v Ljubljani z naročilom, naj jo preloži na slovenski jezik in naj jo strankam tudi v tem jeziku intimuje. Na začudenje je c. kr. deželno sodišče to naročilo izpolnilo, dasi je c. kr. višje deželno sodišče po § 215. sodnega pravilnika dolžno, samo napravljati za obveščenje strank potrebne spise.

Dne 23. junija se je vršila ustna prizivna razprava na c. kr. višjem dež. sodišči. Ko je tu začel jeden zastopnik strank stavljati svoje predloge v slovenskem jeziku, segel mu je predsednik senata v besedo in mu je zabranil, slovenski govoriti. Stranke so proti temu soglasno protestovale in so zahtevale senatnega sklepa. Senat je sklenil v smislu svojega predsednika; slovenski govori so se prepovedali, razprava se je v nemškem jeziku nadaljevala in dokončala in tudi sodba se je v tem jeziku razglasila. Besedilo utemeljevanja tega senatnega sklepa nam ni znano, samo iz časniških poročil vemo, da je zadevni senat proglasil nemščino za izključni razpravni jezik c. kr. višjega deželnega sodišča.

Sicer pa besedila temu utemeljevanju ni treba iskati, ker je popolnoma brez dvoma, da je ta sklep flagrantno kršenje jezikovne, v državnih osnovnih zakonih priznane ravnopravnosti in povrh še v nasprotju z veljavnimi, na uredbo jezikovnega vprašanja merečimi naredbami. Po naredbi pravosodnega ministerstva z dne 8. aprila 1883, št. 4224 je višje deželno sodišče dolžno, v izključno slovenski razpravljanih pravnih sporih izdajati svoje odločbe v istem jeziku. Tej naredbi je višje dež. sodišče doslej ustrezalo na ta način, da je svoje nemške odločbe dajalo po prvi instanci prelagati na slovenski jezik in jih z

nemško odločbo vred dostavljati strankam. To je bilo nadlegovanje sodišč prve instance, proti kateremu je bilo mnogo pritožb. Po novih civilnopravnih zakonih in nanje nanašajočih se naredbah je smatrati to postopanje odpravljenim.

Navedena naredba pravosodnega ministerstva z dne 8. aprila 1883, št. 4224 naroča višjemu dež. sodišču, izdajati svoje odločbe v slovenskem jeziku, ako se je obojestranski obravnavalo slovenski. Na mesto pismenih odločb je vsled novega ustnega postopanja stopilo ustno razglašenje sodbe, katero bi se, porabljaše rečeno naredbo po njenem smislu, moralo vršiti v slovenskem jeziku. Samo ob sebi je umevno, da se mora pred slovenskim razglašenjem sodbe tudi slovenski razpravljati. Ako se nadalje še upošteva citirani § 215. opr. r., kateri naroča, da mora višja sodna instanca sama oskrbeti strankam namenjene čistopise, potem ni nobenega dvoma, da nasprotuje pobijani senatni sklep tako zakonom, kakor naredbam.

Ali pa naj ustno, po novih civilnopravnih zakonih uvedeno postopanje še bolj utesni že doslej jako utesnjeno rabo slovenskega jezika pri sodiščih in to vzlic temu, da je sedanjí višjesodni predsednik kakor pravosodni minister pri razpravi o civilnopravnih zakonih sam v imenu vlade opetovano zatrjeval, da se dosedanja raba deželnonavadnih jezikov na noben način ne bo tangirala in utesnila?

Pobijani sklep višjega deželnega sodišča čuti slovenski narod kakor hudo ponižanje in poskusil bo vse, kar je možno, da doseže njega razveljavljenje. Ta sklep je za slovenski narod toliko občutnejši, ker je bil storjen pri višjem sodišči, v katerega okrožju je polovicá prebivalstva slovenske narodnosti in kjer prebiva večji del slovenskega naroda. Ta sklep pa je tudi toliko čudnejši, ker niti vsled sestave senata ni bilo vzroka, zahtevati nemško razpravljanje; saj so vsi dotični sodniki zmožni slovenskega jezika.

Spominjamo se slučaja, ko je leta 1881. isto višje deželno sodišče slovenski jezik tudi za prvo instanco pahnilo pred vrata. Vlada ni odlašala odstraniti to odločbo z naredbo z dne 18. aprila 1882, št. 20.513 ex 1881.

Podpisanci pričakujejo, da vlada tudi sedaj ne bo odlasala ukreniti kar treba, da ustavi takšno, duhu in besedilu zakonov nasprotujoče postopanje višjega dež. sodišča v Gradcu takoj začetkom delovanja po novih civilnopravnih zakonih.

V govoru stoječi slučaj dokazuje vnovič, na kako nasprotstvo zadevajo težnje Slovencev glede veljavnosti njihovega jezika v uradu pri c. kr. višjem dež. sodišči v Gradcu. Zastopniki slovenskega naroda se zato ne morejo omejiti na gorenjo prošnjo, ampak morajo obnoviti dolgoletno zahtevo Slovencev, naj se višje deželno sodišče ustanovi v Ljubljani. Takšno sodno oblastvo, v jezikovnem oziru primerno urejeno, bi ne ustrezalo samo potrebam južnih kronovin monarhije, ampak bi tudi naredilo konec neprestanemu zapostavljanju slovenskega naroda in trdovratnemu odrekanju ravnopravnosti slovenskega jezika pri c. kr. višjem deželnem sodišči v Gradcu.

Usojamo si še dostaviti, da smo o tem svojem koraku zajedno obvestili parlamentarno komisijo desnice poslanske zbornice, nadeje se njene podpore, in prosimo, sprejmite zagotovilo našega odličnega spoštovanja, s katerim beležimo Vaši prevzvišenosti udani: (Sledé podpisi).

II.

Okrajni zastop celjski je v svoji seji dne 4. julija t. l. sklenil naslednjo peticijo:

Visoko ces. kr. pravosodno ministerstvo!

Dne 23. junija t. l. pri ces. kr. nadsodišču v Gradcu storjeni sklep, da se sme pri tem sodišču samo v nemškem jeziku razpravljati, napotuje okrajni zastop celjski po §-u 52. postave o okrajnih zastopih na Štajerskem nasvetovati visoki c. kr. vladi naredbe, da se uresniči osnovno zakonito obljubljena ravnopravnost, ker slovensko ljudstvo posebno na Štajerskem prehuđo trpi po vednem kršenju zakonitih pravic svojega jezika.

Okrajni zastop se ne more čuditi, kako je c. kr. nadso-
dišče v Gradcu moglo v očigled §-a 26. novega civilnopravd-

nega reda, ki določuje da sme vedno, tudi v tistih primerih, v katerih je zapovedano zastopanje po odvetnikih, tudi stranka osobno prihajati k sodišču in oddajati ustne izjave, skleniti, da hoče izključno nemško razpravljati, torej strankam, zmožnim samo slovenskega jezika, jemati pravice, dane jim z navedenim postavnim določilom. Čuditi moramo se temu sklepu toliko več, ker je c. kr. nadsodišče v Trstu razsodilo ravno nasprotno, to je da se mora tudi pred njim za slovenske stranke razpravljati slovensko.

Neumljivi rečeni sklep navaja okrajni zastop celjski na prošnjo, da se c. kr. nadsodišču v Gradcu vzame sodna oblast čez Slovence in zate ustanovi novo nadsodišče v Ljubljani.

Za ta nasvet govore tudi sledeči razlogi:

Sedanje nadsodišče v Gradcu je ustanovljeno za Štajersko, Kranjsko in Koroško deželo, ki imajo po zadnjem ljudskem štetju 2,139.856 prebivalcev.

Dalmacija, ki ima samo 524.107 prebivalcev ima svoje nadsodišče.

Avstrijsko Primorje ima 695.853 prebivalcev in uživa dobroto svojega nadsodišča.

Tirolska in Predarlška dežela s skupnim prebivalstvom v številu 928 920 imata tu svoje nadsodišče.

Ako se s temi prebivalskimi številkami primerja število prebivalcev na Kranjskem s 498.390, potem število prebivalcev celjskega in mariborskega okrožnosodnega dela štajerske dežele s 444.301 prebivalcem, in ako se k tem še prišteje koroška dežela s 360.443 prebivalci, kaže se, da spada sedaj pod c. kr. nadsodišče v Gradcu 1,303.134 prebivalcev takih sodniških okrajev, v katerih se sodniške razprave — malo okrajev je izvzetih, — izključno, večinoma ali vsaj deloma vrše v slovenskem jeziku.

Samo kranjska dežela, potem slovenski del Štajerske, to je okrožji celjskega in mariborskega okrožnega sodišča štejejo vkup 943.691 prebivalcev, torej več ko Tirolsko s Predarlškim, jedno tretjino več ko Primorje in skoro dvakrat toliko, kakor Dalmacija.

Kranjska dežela, potem okrožji spodnještajerskih dveh sodnih dvorov so tisti kraji, ki dajejo c. kr. nadsodišču v Gradcu večino njegovih poslov.

Statistika tudi kaže, da ima v zadnjih letih graško nadsodišče več opraviti s slovenskimi akti ko z nemškimi.

Te razmere in pogled na maloštevilna prebivalstva dalmatinskega, primorskega in tirolskega nadsodišča opravičujejo Slovence na Kranjskem, Štajerskem in Koroškem, zahtevati svoje samostalno nadsodišče v Ljubljani.

Ako se odcepijo od graškega nadsodišča tisti prvostopni sodni dyori, v katerih stanujejo v kompaktnih skupinah Slovenci, ostane še vedno graško in ljubensko prvostopno sodniško okrožje s prebivalstvom 836.722 duš za dosedanje nadsodišče v Gradcu.

Za ustanovitev novega nadsodišča v Ljubljani govori tudi to, da je justična palača v Gradcu po izkušnjah zadnjih let premajhna in bode zato visoka c. kr. vlada morala v kratkem misliti na novo stavbo. Ta nova stavba izvršila bi se naj v Ljubljani namestu v Gradcu.

Okrajni zastop celjski nasvetuje torej z ozirom na potrebe svojega prebivalstva ustanovitev novega nadsodišča v Ljubljani, kateremu se naj prideli tudi okrožje c. kr. okrožnega sodišča v Celji.

Do tedaj pa, da se ustanovi novo nadsodišče v Ljubljani, od katerega pričakujemo izpolnitev postavno zagotovljene ravnopravnosti slovenskega jezika, prosimo, da visoko c. kr. pravosodno ministerstvo po primernem potu odpravi sklep c. kr. nadsodišča v Gradcu, ki zabranjuje slovenskim strankam in njih zastopnikom, razpravljati pred tem sodiščem v svojem jeziku.

